

เทศน์เช้า วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะคือสังขารม สังขารมคือความจริง ความจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย แต่คน
พูดความจริงตายหมดแล้ว เพราะว่าสังขารมมันคงที่ไง นี่พระศรีอริยเมตไตรยจะมาตรัสรู้
ข้างหน้า อนาคตวงศ์อีก ๑๐ องค์

ความจริงคือความจริง แต่ชีวิตเรามันชั่วคราว เวียนตายเวียนเกิด เห็นไหม เวียนตายเวียน
เกิดแต่เรายังไม่ได้สัมผัสความจริง ความจริงของโลก ความจริงของโลกนี้สมมุติบัญญัติ ถ้าความ
จริงของโลก คุณวิทวิทยาศาสตร์เขาพิสูจน์กัน สิ่งที่พิสูจน์นะแร่ธาตุต่างๆ ในโลกนี้ยังมีอีกมาก ถ้า
เขาเอามาใช้ประโยชน์ได้จะเป็นประโยชน์กับเขา แต่มันไม่เป็นประโยชน์ แร่ธาตุก็คือแร่ธาตุ แต่
ถ้าเป็นประโยชน์กับเราละ?

คุณะเวลาน้ำท่วม ก่อนที่อพยพทุกคนตกใจมาก ออกไปด้วยความทุกข์ความกังวล แต่
เวลาน้ำลงแล้ว เห็นไหม พอน้ำแห้งแล้วกลับไปนี่ทุกข์มากกว่า ทุกข์มากกว่าเพราะอะไร? เพราะ
เราต้องฟื้นฟูของเรา เราต้องรักษาของเรา เวลาตกออกตกใจออกไปเป็นอีกเรื่องหนึ่งนะ ตกออก
ตกใจเพราะอะไร? เพราะว่าสิ่งนี้มันเป็นภัย

นี่เวลาบอกว่าต้องเอาชีวิตไว้ก่อน เอาชีวิตไว้ก่อน แล้วเราฟื้นฟูทีหลัง แต่เอาชีวิตไว้ก่อน
เวลากลับมามันเจ็บช้ำขนาดไหน? ที่ไม่สมควรท่วมก็ท่วม ที่สมควรท่วมกลับไม่ท่วม ความที่ไม่
ท่วมเพราะเหตุใด? ในชุมชนใดมีนักปราชญ์ มีบัณฑิต แล้วมีความสามัคคี เขาช่วยเหลือเอื้องาน
กันด้วยความจริง สังคมไหน สภาไหน การประชุมไหนไม่มีสัตบุรุษ อันนั้นไม่ถือว่าสภา

ความเป็นจริงคนมีหลักมีเกณฑ์นี้หนึ่งช่วยตัวเองได้ สองยังช่วยหมู่คณะได้ ความช่วยหมู่
คณะ เห็นไหม สิ่งที่น่ามันจะท่วมกลับไม่ท่วม ไม่ท่วมเพราะความสามัคคีของเขา ถ้าสามัคคี
สามัคคีโดยที่ไม่มีปัญญา สามัคคีโดยผู้นำที่ไม่ดี สามัคคีแบบนั้นก็ช่วยตัวเองกันไม่ได้หรอก
เพราะภัยพิบัติมันมีกำลังของมันรุนแรงมาก แต่รุนแรงขนาดไหน ถ้ามีความสามัคคีอยู่ เรามี
นักปราชญ์อยู่ สิ่งที่ดีควรเป็นภัยพิบัติมันก็ไม่เป็น

นี่พูดถึงสังคมาภายนอกนะ แล้วถ้าพูดถึงสติปัญญาของเราละ? ถ้าสติปัญญาของเรา เห็นใหม่ คุณใช้เวลาอารมณ์ความรู้สึกกระเทือนขึ้นมาในหัวใจที่รุนแรงนัก เราไม่มีสติปัญญาจะยับยั้งได้ แต่ถ้าเราฝึกฝนของเรา เรามีสติปัญญาของเรา นี่พันธุกรรมๆ คนถ้ามีบุญกุศลมันถูกคิดได้นะ สิ่งที่เราหลงความรู้สึกนึกคิดของเราที่มันลากเราไป เราคิดว่าสิ่งนั้นถูกต้องๆ อยู่ทุกวันๆ ถ้าเราถูกคิดขึ้นมาที่มันจริงหรือ? ถ้ามันจริงหรือมันมีการพิสูจน์นะ มันมีการตรวจสอบของมัน

ถ้าสิ่งนั้นเพราะมันบอกว่ามันจริง จริงด้วยความเป็นจริงชั่วคราว กับความจริงแท้ที่มันมีอยู่เราจะรักษาอย่างไร? เราจะดูแลของเราอย่างไร? เราจะรักษาใจของเราอย่างไร? ถ้ารักษาใจของเราได้ไหม? นี่เราเป็นนักปราชญ์ เราเป็นนักปราชญ์นะ ปราชญ์ของโลกคือปราศจาก ปาคทิ้ง ไม่มีสิ่งใดเลย แต่นักปราชญ์ความจริงในพุทธศาสนานะ นี่มีหลักมีเกณฑ์ของมัน

มีหลักมีเกณฑ์ มีความจริงของมันนะ ความจริงอันนี้มันคงที่ของมันไง ถ้ามีความจริงอย่างนี้ ความจริงอย่างนี้พิสูจน์อย่างไรก็ได้ พิสูจน์เมื่อไหร่ก็ได้ พิสูจน์ที่ไหนก็ได้ ถ้าการพิสูจน์อย่างนั้น เห็นใหม่ ถ้าการพิสูจน์มาถึงจุดนี้แล้ว สิ่งที่เป็นความจริง ความจริงที่คงที่มันมีอยู่ แต่ความจริงของเราที่ความจริงชั่วคราว สิ่งที่เป็นความจริงชั่วคราวเพราะอะไร? เพราะว่าเรารู้สิ่งนี้จริงๆ แต่มีสิ่งใดที่เป็นความมั่นคงกับชีวิตของเรา

มันมั่นคงกับชีวิตของเราไหม? เราไม่พลัดพรากจากเขา เขาก็พลัดพรากจากเราแน่นอน ถ้าเขาจะอยู่ของเขาด้วยแร่ธาตุที่มันคงทนอยู่ เราก็ต้องพลัดพรากไปจากเขา นี่ความจริงนี้เป็นความจริงที่แน่นอน แต่เวลาเราพิสูจน์ของเรา เราใช้ปัญญาของเรา เห็นใหม่ เราแก้ไขของเรา นี่ความจริงเช่นนี้ ความจริงเช่นนี้มันเป็นความจริงที่แน่นอนแล้วหรือ? แล้วถ้าเรามีสติปัญญามันถึงวางสิ่งนี้ได้ไหม

ถ้าเราวางสิ่งนี้ได้ คุณใช้เวลาเราบอกว่าเราปฏิบัติธรรมกัน ปฏิบัติธรรม เราก็มีปัญญาของเรา เราก็เข้าใจของเรา เราถือว่าปล่อยวางหมดแล้วแหละ ทุกสิ่งนี้ปล่อยวางหมดแล้ว ทำไมมันเหลือสิ่งใดอยู่ มันเหลือสิ่งใดอยู่ในหัวใจละ? มันมีสิ่งที่ลึกลับสงสัย มันมีตอของมันอยู่ในหัวใจนะ เราพร้อมต่อของเราไว้ จิตจิต จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่หมองเป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส มันปล่อยวางสิ่งใดเข้ามาแล้วมันส่องใสของมัน มันว่างของมัน แล้วมันมีสิ่งใดอยู่ละ?

นี่ความจริงแท้ ความจริงแท้ที่เราจะซุกคั่น เรารักษาของเรามันอยู่ที่ไหน? ถ้าความจริงแท้ของเรามันเกิดจากการทดสอบของเรา เกิดจากประสบการณ์ของเรา ถ้าประสบการณ์ของเราเห็นใหม่ นี่จิตที่มันสงบระดับหนึ่ง คุณลักษณะใดมีความสามัคคีระดับหนึ่ง มีความร่วมมือระดับหนึ่ง เขามีปัจจัยใดๆ เขาก็ช่วยเหลือตัวเองด้วยความสามารถของเขา แต่สังคมใดที่มีปัจจัยมากกว่านั้น มีวัตถุมากกว่านั้น มีความสามัคคี มีกำลังมากกว่านั้นนะ เขาจะป้องกันภัยพิบัติได้เข้มแข็งกว่านั้น ได้ดีกว่านั้น ได้รักษาความปลอดภัยได้มากกว่านั้น

จิตใจเราก็เหมือนกัน จิตใจของเรามีความสงบร่มเย็นมากขนาดไหน มันใช้ปัญญาของมันเห็นใหม่ โดยที่ใช้ปัญญาทางโลกเราก็มารู้สึกต่างๆ เราก็มั่นใจของเราว่าสิ่งนี้เป็นความจริง สิ่งนี้เป็นความจริง เราก็มองใจกับมัน นี่เวลาสิ่งที่ว่าทางโลกเราไม่เชื่อนะ ไม่เชื่อว่ามันจะเกิดสภาวะแบบนั้นได้ เราไม่คิดหรือกว่าคนเขาทำสิ่งที่เราคาดไม่ถึงได้ แต่สิ่งที่เราคาดไม่ถึงเขาทำได้ทั้งนั้นแหละ

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่อยู่ในหัวใจของเรา เรารู้ของเรา เรามีสติปัญญาของเรา เราว่าเราเข้าใจของเรา เราเข้าใจของเรา เห็นใหม่ นี่มันเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี ความสามัคคีคือมรรคสามัคคี มันต้องมีสติมีปัญญาของมัน มีสติมีสมาธิอย่างเดียวกันมันก็มีกำลังเฉยๆ ไม่มีปัญญาช่วยเหลือตัวเอง จะเอาอะไรมาช่วยเหลือตัวเอง มีแต่ปัญญา เห็นใหม่ คุณใช้เวลาคนเฒ่าคนแก่ คนที่เขาพิการทางร่างกายของเขา เขามีปัญญาของเขาจะ แต่เขาช่วยตัวเองไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน เราว่ามีแต่ปัญญาๆ เราใช้ปัญญาๆ ปัญญาจะรักษาสิ่งต่างๆ แล้วปัญญามันไม่มีสมาธิ ไม่มีกำลังของมัน มันจะเอาสิ่งใดฟื้นฟูตัวเองให้มันบริหารจัดการสิ่งใดได้ เราก็บอกว่านี่ถ้าเป็นปัญญาทางโลกใช่ไหม? เรามีปัญญาเราแก้ไขได้หมดเลย เรามีคนช่วยเหลือเจือจานเราได้ แต่ถ้ามันเป็นสติ มันเป็นสมาธิ มันเป็นปัญญานี้มันของใครของมัน เราจะไปเอาสมาธิ ปัญญาของใครมาเจือจานเรา เราจะไปเอาสติ สมาธิของใครมาฟื้นฟูเรา

นี่เรามีกำลังของเรา แต่กำลังของอวิชา กำลังของความไม่รู้มันขับไส โคลนกินะ เวลาโคตึกมันดินรอนในหัวใจนะมันคุ้มคลัง แต่ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา เราขยับขยับมันได้ มีสติปัญญา เห็นใหม่ เรามีสติมีปัญญาของเรา เราขยับขยับของเรา เราจะมีกำลังของเรา ฉะนั้น นี่ถึงบอกว่าถ้าเรามีปัญญาทางโลกเราบริหารจัดการทุกอย่าง เราแก้ไขได้ การแก้ไขนะมันเป็นเรื่องโลกๆ ไร แต่ถ้าเป็นเรื่องของธรรมๆ สติก็ต้องเป็นสติของเรา สมาธิก็เป็นสมาธิของเรา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านบรรลุธรรม ท่านตรัสรู้ธรรม ท่านนิพพานของท่านไปแล้ว ท่านวางธรรมวินัยไว้นี้เป็นทฤษฎีทั้งนั้น ถ้าเราไม่ได้สร้างสมขึ้นมา เราไม่ได้ทำของเราขึ้นมา มันจะไม่เป็นของๆ เราเลย เราไม่รู้ไปหมดทุกอย่าง เราไม่รู้ไปหมดทุกอย่าง เราว่าเราเข้าใจได้หมดเลย แต่ก็สงสัย นี่มันเป็นไปจริงหรือ? มันเป็นไปจริงหรือ? ศึกษาขนาดไหนมันก็มีความลึกลับสงสัย เพราะมันมีความไม่รู้ในตัวของมันเองอยู่ในหัวใจของเรา เพราะความไม่รู้นี่แหละมันถึงกลิ้งมันไปไง นี่กลิ้งให้จิตนี้หมุนไปในวัฏฏะ กลิ้งจิตนี้ให้หมุนมาเป็นเรา

แต่พอเกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมามันมีคุณค่า มันมีคุณค่าเพราะการเกิดเป็นมนุษย์มีคุณค่า แต่มีคุณค่าเพราะมันมีสมอง มันมีโอกาส มีการกระทำ แต่มีคุณค่าขึ้นมาคุณค่าทำอะไรล่ะ? เขาว่ามีคุณค่าๆ เห็นไหม นี่เวลาทำสมาธิทำได้แสนยากมาก แต่รักษาสมาธิอยู่กับเรานี้ยิ่งยากเข้าไปใหญ่เลย เกิดเป็นมนุษย์นี่ว่ามีคุณค่ามาก แต่ความดำรงชีวิตของมนุษย์ล่ะ? มันถูกลู่ถูกมาตลอดคนนะ ถ้าถูกลู่ถูก เห็นไหม เราจะมีสติปัญญาแค่ไหน? เราจะทนแรงเสียดสีไหม?

นี่คูสิวร้ายรุ่นที่เขามีปัญหาแก้กันเพราะเขาทนความเยาะเย้ยถากถางไม่ได้ พอทนความเยาะเย้ยถากถางไม่ได้มันก็ไปตามกระแสหมด คูสิวร้ายรุ่นเขาเยาะเย้ยถากถางกันว่าเอ็งทำไม่ได้ เอ็งทำไม่ได้ มีสิ่งใดที่ทำไม่ได้บ้าง มันก็ทำทุกอย่าง ทำทุกอย่างที่มันต้องการมีการกระทำ แล้วมันเป็นประโยชน์กับใครล่ะ? เห็นไหม เขาทนความเยาะเย้ยถากถางไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน หัวใจของเราถ้าเราไม่มีสติปัญญานี้ เราทนสิ่งเร้าในหัวใจเราไหวไหม? ถ้าเราทนสิ่งเร้าในหัวใจไม่ไหวเราก็ทำตามนั้นไป ต้มหาความทะยานอยากมันจะลากสิ่งนั้นไป ถ้าลากสิ่งนั้นไป เรามีสติปัญญาเรายังยังของเรา เห็นไหม คูสิวเรามีสติปัญญา เขาจะเยาะเย้ยถากถางมันก็เรื่องของเขา เราไม่เป็นเหยื่อของเขา เราไม่เป็นเหยื่อ เราไม่เป็นที่ว่าเติมเต็มในความพอใจของเขา ถ้าเราเป็นเหยื่อของเขา เราเติมเต็มความพอใจของเขา เขาใช้ปัญญาของเขา แต่ปัญญาในการทำให้คนเสียหาย

แต่ถ้าปัญญาของเราล่ะ? หนึ่งเรารักษาตัวเราเองได้ก่อน แล้วเราดูสังขมคติ สังขมเราช่วยได้เราก็ช่วย เราช่วยไม่ได้ เห็นไหม เราน้อมลงต่ำนะ เราจะดึงใครขึ้นมาเราต้องเอื้อมมือลงไป แล้วถ้าเขาดึงเราลงไปล่ะ? แต่ถ้าเราจะดึงเขาขึ้นมาได้ เราต้องวัดกำลังของเราก่อนว่าเราเป็นไปได้อย่างไร? เช่น คนว่ายน้ำเป็นถึงจะช่วยคนให้ว่ายน้ำได้ เราว่ายน้ำไม่เป็นเราจะช่วยคนให้ว่ายน้ำเกาะกันตายหมดนะ

นี่เราช่วยเหลือเขาๆ ทุกคนก็คิดแบบนั้นจะช่วยเหลือ แต่ถ้าช่วยเหลือแบบนักปราชญ์ เขาจะช่วยเหลือนี้ไม่มีสิ่งใดมีปัญหาไปหมด แต่ถ้าช่วยเหลือกันแล้วมันก็มีความเดือดร้อนกันไปหมด เห็นไหม นี่คุณสังกมมีปัญญาของเขา แล้วข้างนอกแล้วก็ข้างใน ถ้าข้างในนะเรามั่นคงของเรา เราจะไม่หวั่นไหวไปกับโลก ถ้าเราไม่หวั่นไหวไปกับโลกนะ คุณเวลาผู้ที่บรรลุธรรม ขึ้นมานี้เหมือนเสา ๘ สอก ฟังดินไป ๔ สอก อีก ๔ สอก พันจากดินมา มันจะทนแรงลม แรงพายุดังๆ ได้สบายมาก

แรงลม แรงพายุ เห็นไหม นี่ความเขอะเขี่ยถากถาง แรงเสียดสี สิ่งนั้นในสังกมมันมีอยู่ เราต้องมีภูมิคุ้มกัน ถ้าเรามีภูมิคุ้มกันขึ้นมา เรามีสติปัญญาของเราขึ้นมา โลกมันเป็นโลก เราอยู่กับเขา เราก็เป็นส่วนหนึ่งของเขา เราเป็นส่วนหนึ่งของโลก เราเกิดมาชีวิตเป็นส่วนหนึ่ง ถ้าเราตายไปแล้วซากศพเขาต้องเอาไปเซ็งตะกอง ต้องเผา ต้องทำลายกันไป แต่จิตใจละ?

จิตใจนี้ส่วนที่เราอยู่กับเขา เห็นไหม คุณบารมีธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์ ช่วยเหลือเจือจานๆ มาตลอด แต่การช่วยเหลือเจือจานอย่างนั้น ก็ช่วยเหลือเจือจานเพื่อสร้างอำนาจวาสนา เพื่อบารมีของท่าน ท่านทำของท่าน ท่านได้ช่วยเหลือสังกมไว้มาก ท่านได้ทำไว้มาก เกิดเป็นสัตว์ชนิดใดก็ได้เป็นหัวหน้า เป็นผู้ดูแลฝูง เป็นผู้ที่ทำให้สังกมร่มเย็นเป็นสุข นั่นคือการช่วยเหลือ นี่ถ้ามีบารมีก็ทำได้ ถ้าไม่มีบารมีนะเราช่วยเหลือตัวเราเองก่อน ให้เราทำสิ่งที่ดี

เพราะในสังกมมีดีและชั่ว ความเป็นดีก็มี สิ่งที่ดีก็มี สิ่งที่ร้ายก็มี แล้วสิ่งที่ร้าย ถ้าปัญญาเราไม่ทัน สิ่งที่ร้าย เห็นไหม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่เขาว่าทำดีได้ดีมีที่ไหน? ทำชั่วได้ดีมีถมไป อันนั้นเป็นที่เขาว่า นี่มันเป็นไปได้หรือสิ่งที่ทำชั่วแล้วได้ดี สิ่งที่ทำชั่วแล้วได้ดีนี่มันเป็นกาลเป็นเวลาของเขา มันเป็นกาลเวลาของเขา แต่ใครทำเสร็จแล้ว สิ่งที่เรา นั่งทับสิ่งที่ไม่ถูกต้องไว้ ทุกคนไม่มีความสุขหรอก เขาเอาความสุขไป

คุณมีสมบัติมหาศาล แต่ไม่มีความสุขเลยมีไว้ทำไม? แต่เรามีความสุข มีสมบัติมหาศาล แต่มีความสุขด้วย เรา รู้จักประโยชน์ของมันด้วย เราได้ประโยชน์กับมันด้วย เราจะอยู่ด้วยความสบายใจ ความโล่งใจ นี่ความสุขจากข้างนอก ความสุขจากข้างใน ถ้าความสุขจากข้างใน เห็นไหม มันต้องทำทั้งนั้นแหละ ถ้าความสุขจากข้างใน เราว่าเสียสละสิ่งต่างๆ ให้หมด แล้วไม่ต้องมี

สิ่งใดเราจะมีความสุข คนเรามันต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย นี่ถ้าคนมีสติปัญญาจากภายในนะ สิ่งที่เป็นภายนอกเขา รู้จักรักษาของเขา เพื่อประโยชน์กับเขา

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เป็นประโยชน์นะเราจะไม่เก็บกักไว้ให้มันสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ให้มันเป็นประโยชน์กับโลก ให้โลกเขาเป็นประโยชน์ของเขา แล้วเราพอใจของเรา เห็นไหม เราพอใจ มักน้อยสันโดษในชีวิตของเรา คำว่ามักน้อยสันโดษในชีวิตของเรา หนึ่งร่างกายเราไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ร่างกายเราแข็งแรง หัวใจของเรายังเข้มแข็งขึ้นไปใหญ่ ถ้าหัวใจเราไม่เข้มแข็ง สิ่งที่มีคุณค่าทางโลกเราเสียสละได้อย่างไร?

สิ่งที่มีคุณค่าทางโลกนะ คุณคนที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเขาเสียสละโอกาสของเขา นี่เวลาไปปฏิบัติใช่ไหม? เวลาไปวัดไปวาเนี่ยเราเสียโอกาส เราเสียเวลา แล้วถ้าเราอยู่ของเรา เราจะได้สมบัติขึ้นมา สมบัติแบบนั้นเราก็มีของเราอยู่แล้ว แต่สมบัติที่เราอยากได้ของเรา เห็นไหม นี่สิ่งที่เป็นอริยทรัพย์ สิ่งที่เป็นอริยทรัพย์นะ ถ้าเราทำความสงบของใจได้ เราทำสติของเราได้ สติแบบนี้จะสร้างสมาธิจิตใจนี้เข้มแข็งยืนได้ขึ้นมา จะไม่เป็นเหยื่อของสังคัม ถ้าสติของเรายังอ่อนแอ สติของเรายังเชื่อ ยังไว้ใจตัวเองไม่ได้ เราจะต้องล้มลงสังคัม แล้วเราจะต้องมีกระแสสังคัมทำให้หัวใจเราหวั่นไหว

ทีนี้เราฝึกสติของเราขึ้นมา ถ้ามันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา สังคัมมันจะกระทบกระเทือนขนาดไหน จิตใจนี้ก็พอมีความเข้าใจ พอมีความละวางได้ เห็นไหม นี่ความสุขจากภายใน ถ้าเราพิจารณาของเราไป เราทำของเราไป เราแสวงหาสิ่งนี้นะ เราต้องอยู่กับโลก เราหนีจากโลกไปไม่ได้หรอก นี่เราอยู่กับโลก แต่เราก็ต้องเข้าใจโลก โลกจากภายนอก โลกจากภายใน

โลกจากภายใน เห็นไหม ถ้าเราเข้าใจของเราแล้ว เรามีหลักมีเกณฑ์ของเราแล้ว เราอยู่ของเราได้มีความสุขสบายมาก สุขสบายของเรา

“นี่ผู้ใดปฏิบัติสมควรแก่ธรรม”

ถ้าสมควรแก่ธรรม แต่ถ้าคั่นเดา ยังคาดหมายกันอยู่ เราจะล้มลุกคลุกคลานไป ฉะนั้นสิ่งใดที่เป็นการคาดการหมาย การคั่นการเดานี้เราวางแล้วพิสูจน์กัน การพิสูจน์ความจริงขึ้นมา เห็นไหม สติก็ต้องเกิดขึ้นมา สมาธิก็ต้องเกิดขึ้นมา ปัญญาก็ต้องเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาอย่างไร?

เกิดขึ้นมาจากเรา คุณิเราเปิดหม้อข้าวของเรา ข้าวเต็มหม้อเต็มไหเราชื่นใจของเราละ เราเปิดหม้อของเรามีแต่หม้อเปล่าๆ ไม่มีสิ่งใดในหม้อนั้นเลย

นี่สิ่งที่ประสบขึ้นมาในหัวใจ เหมือนหม้อข้าว เห็นไหม ข้าวจะเต็มหม้อ สติปัญญาของเรามันเต็มหัวใจของเรา เราจะไปแสวงหาสิ่งใด เราจะพอใจสิ่งใด ไม่ใช่ภาชนะเปล่าๆ ที่ไม่มีสิ่งใดบรรจุไว้เลยนะ เราฝึกหัดกันที่นี้ แล้วสมบัติอย่างนี้มันเป็นนามธรรม นี่ว่าข้าวเต็มหม้อๆ มันอยู่ที่ไหนล่ะ? มันอยู่ในภวาสวะ มันอยู่ในความรู้สึกของเรา แล้วความรู้สึกอย่างนี้แล้วใครจะชักนำไปทางไหนไม่ได้ ใครจะมาชักนำให้เราหลงผิดไปไม่ได้ ถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์แล้วเราเป็นที่พึ่งของเรา แล้วเราชักนำคนอื่นเข้ามา เห็นไหม ที่ใดมีสัตบุรุษ การประชุมนั้นจะเป็นสภา ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ การประชุมนั้นไม่เป็นสภา

ฉะนั้น เราดูแลหัวใจของเราให้เป็นสัตบุรุษ ให้มีเหตุมีผล มีการใคร่ครวญ อย่าเชื่อสิ่งใดง่ายๆ อย่าเพิ่งเชื่อสิ่งใดโดยที่ไม่มีเหตุมีผล เราต้องฝึกหัดเหตุผลขึ้นมาจากภายใน แล้วถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์ เราเป็นสัตบุรุษ เราจะช่วยเหลือสังคม เราจะอยู่ในสังคมนั้น ที่ใดมันเป็นที่แก้ไขไม่ได้ มันก็ต้องแก้ไขไม่ได้ ที่ใดแก้ไขได้ แต่ไม่มีคนแก้ไข แล้วมีใครแก้ไขได้ มีสัตบุรุษ เราแก้ไขเรา คนเห็นดีเห็นงามแล้วเขาจะร่วมมือกัน คนที่ไม่เห็นดีเห็นงาม เห็นไหม นี่กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดแตกต่างกัน

คนมีความรู้สึกนึกคิดหลากหลาย ถ้าใครไม่เห็นด้วย ใครไม่สนใจ เรื่องของเขา เราไม่มาแบกไว้เป็นทุกข์เป็นร้อน แต่ถ้าใครเห็นด้วย ใครกระทำ เห็นไหม แต่เราต้องมีจุดยืนของเราเพื่อประโยชน์กับเรา นี่เราฝึกของเรา เราเป็นสัตบุรุษ เราต้องฝึกของเรา ทำของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง